

Motpolsdynamik under Bosnienkriget

En teoriprövning av feministisk teori

Abstract

När omvärlden blev uppmärksam på de hemskheter som pågick under Bosnienkriget så skedde en internationell förändring. Framförallt då omvärlden uppmärksammades på de våldtäkter tusentals kvinnor utsattes för som del av den strategiska krigsföringen. Systematiska massvåldtäkter i krigsföring fördömdes och internationella institutioner såsom FN upprättade internationella regelverk som rubricerade detta som krigsbrott.

Det finns flera feministiska teorier som förklarar motiven till varför systematisk massvåldtäkt används som strategisk krigsföring. I den här studien teori prövas två utvalda feministiska teories validitet i fallet av Bosnienkriget. Teoriprövningens fokus är närvaron av motpolsdynamik mellan män och kvinnor i det empiriska materialet, som är en viktig gemensam komponent för de två feministiska teorier som prövas.

Nyckelord: Bosnienkriget, våldtäkt, feminism, genus, motpolsdynamik

Antal ord: 7993

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	5
1.1	Uppsatsens syfte och frågeställning.....	5
1.2	Uppsatsens disposition.....	6
1.3	Definition av begreppet ”systematisk våldtäkt”.....	6
2	Teori.....	7
2.1	Feministisk teori – de två förklaringsmodellerna.....	7
2.1.1	Beskyddsteori.....	7
2.1.2	Maskulinitetsteori.....	8
2.2	Övrig teori.....	8
2.2.1	Judit Butlers teori om socialt konstruerat genus.....	8
3	Bakgrund om Bosnienkriget.....	9
3.1	Konfliktens början.....	9
3.2	De systematiska massvåldtäkterna.....	9
4	Material och urvalsprocess.....	10
4.1	Empiriskt material.....	10
4.2	Mass Rape: The War against Women in Bosnia-Herzegovina” av Alexandra Stiglmeyer samt ”Gendering Global Conflict” av Laura Sjöberg.....	10
4.3	”Genustrubbel” samt ”Genus Ogjort” av Judith Butler.....	11
4.4	”Gender: Psychological Perspectives” av Linda Brannon.....	11
5	Metod	11
5.1	Kapitlets disposition.....	12
5.2	Teoriutredning av förklaringsmodellerna som leder till ”motpolsdynamik”.....	12
5.3	Användning av Judith Butlers teori om socialt konstruerat genus i operationaliseringen.....	13
5.4	Övergripande metod för analys och teoriprovning.....	13
5.5	Uppdelandet av variabler.....	14
5.5.1	Motpolsvariabel som huvudvariabel.....	14
5.5.2	Hypermaskulinisering och feminisering.....	14
5.6	Operationalisering.....	15
5.6.1	Bakgrund för valet av undervariabler till feminisering och hypermaskulinisering.....	15
5.6.2	Undervariabler för variabeln ”feminisering”.....	16
5.6.3	Undervariabler för variabeln ”hypermaskulinisering”.....	16
5.6.4	Avslutande förklaring av undervariabler.....	17
5.6.5	Variabelschema.....	18

6	Analys.....	18
6.1	Dragan Zelenovic.....	19
6.1.1	Underlägsenhet.....	19
6.1.2	Huslighet.....	19
6.1.3	Undergivenhet.....	19
6.1.4	Kvinnokroppen.....	20
6.1.5	Aggressivitet.....	20
6.1.6	Våldsamhet.....	20
6.2	Dragoljub Kunarac.....	20
6.2.1	Underlägsenhet.....	20
6.2.2	Huslighet.....	21
6.2.3	Undergivenhet.....	21
6.2.4	Kvinnokroppen.....	21
6.2.5	Aggressivitet.....	21
6.2.6	Våldsamhet.....	22
6.3	Radomir Kovac.....	22
6.3.1	Underlägsenhet.....	22
6.3.2	Huslighet.....	23
6.3.3	Undergivenhet.....	23
6.3.4	Kvinnokroppen.....	23
6.3.5	Aggressivitet.....	23
6.3.6	Våldsamhet.....	23
6.4	Sammanställande analys av de tre fallen.....	24
6.4.1	De minst samt mest frekventa träffarna för ”feminisering” och ”hypermaskulinisering”.....	24
6.4.2	Analysen i helhet.....	24
7	Avslutande diskussion.....	25
7.1	Svar på uppsatsens frågeställning.....	25
7.2	Intressanta aspekter som framkommit av studien.....	25
8	Referenser.....	28
8.1	Skriftliga källor.....	28
8.2	Internetkällor.....	28

1 Inledning

'It was a camp of abuses, humiliations, rapes...I don't know how to put it into words. Everything, everything, the worst thing there is, that's what they did there. Sometimes they'd be coming back from the front, where they suffered some losses. Then they'd be completely out of control. They'd just run through the hall, pull us out by our hair, and beat us.' (Stiglmeier, 1994, s.118)

I maj, år 1993, upprättade de Förenta nationernas säkerhetsråd den första internationella brottmålsdomstolen sen Nürnbergprocessen under andra världskriget, den internationella krigsförbrytartribunalen för det forna Jugoslavien (ICTY). Denna domstol hade som uppgift att undersöka och fälla krigsförbrytare misstänkta för brott mot mänskligheten under Bosnienkriget, som pågick mellan år 1992 och 1995. Under detta krig chockerades omvärlden av med vilken råhet serbiska trupper utfört systematisk massvåldtäkt gentemot bosniska kvinnor med muslimskt och kroatiskt ursprung, som en del av krigsföringen. Nedvärdering och förödmjukelse av kvinnorna var en viktig faktor av själva utövandet av våldtäkter (Gutman, 1994, s. viii-xi). Detta fall som visat särskild råhet gentemot kvinnor, och där förödmjukelsen av kvinnor och deras kroppar blivit en stor del av kriget och krigsföringen fångade mitt intresse. Den feministiska teorin har flera förklaringar till varför systematisk massvåldtäkt utövas som krigsstrategi under krig. När jag läste om dessa teorier undrade jag om dessa möjligen kunde förklara varför de systematiska massvåldtäkterna skedde under Bosnienkriget. Detta lade grunden för denna uppsats och dess handling.

1.1 Uppsatsens syfte och frågeställning

I denna uppsats kommer jag att göra en teoriprövning av den feministiska teorin som förklarar varför massvåldtäkt används systematiskt och strategiskt i krigsföring i fallet Bosnienkriget. Eftersom det finns flera förklaringar till detta inom den feministiska teorin har jag i denna uppsats valt att fokusera på endast två av dessa förklaringar för att kunna gå in djupare på just dessa två. Dessa två förklaringar kommer jag i fortsättningen och under uppsatsens gång referera till som de två "förklaringsmodellerna". De två förklaringsmodellerna har jag namngett "beskyddsteori" samt "maskulinitetsteori", och jag kommer förklara dessa under avsnittet "Feministisk teori". När jag studerade dessa två feministiska förklaringsmodeller så märkte jag att de båda hade en viktig komponent gemensam, ett motpolsförhållande mellan män och kvinnor. Detta motpolsförhållande kommer jag utveckla vidare i kapitlet "Metod". Det finns fler komponenter som bygger upp de två utvalda förklaringsmodellerna och som skulle kunna användas för att pröva dessa förklaringsmodellens validitet i ett fall. Men i denna studie har jag valt att enbart fokusera på denna motpolsdynamik mellan män och kvinnor i utförandet av operationaliseringen för den här teoriprövningen av de två feministiska

förklaringsmodellerna. Detta har lett fram till min frågeställning: Har de två feministiska förklaringsmodellerna, som behandlar motiven bakom användandet av systematisk massvåldtäkt som strategisk krigsföring, validitet i fallet av Bosnienkriget?

Undersökningen och själva teoriprövningen syftar till att antingen styrka eller försvaga validiteten av de utvalda två förklaringsmodellerna under just Bosnienkriget. Teoriprövningen görs genom att, som tidigare nämnt, fokusera på om den motpolsdynamik, som jag tolkat som en viktig komponent i de båda förklaringsmodellerna, finns närvarande i det empiriska materialet.

1.2 Uppsatsens disposition

Det empiriska material jag använder i den här studien är domsluten från rättegångarna av tre serbiska soldater som prövats i den internationella krigsförbrytartribunalen för det forna Jugoslavien. Det övriga materialet jag använder mig av är Alexandra Stiglmeyers "Mass rape: The War against Women in Bosnia-Herzegovina", Laura Sjöbergs "Gendering Global Conflict: Toward a Feminist Theory of War", samt Judith Butlers två verk "Genustrubbel" och "Genus Ogjort: Kropp, Begär och Möjlig Existens". Det här materialet presenterar jag mer ingående under kapitlet "Material och urvalsprocess". När jag presenterat och diskuterat materialet går jag vidare med att beskriva det tillvägagångssätt och den process jag använt mig av för att utföra denna studie och teoriprövning. Jag förklarar vad jag menar med motpolsdynamik mer ingående samt redogör för den teoriutredning av de två feministiska förklaringsmodellerna som lett till att jag kommit fram till att motpolsdynamik mellan män och kvinnor är en viktig och stark gemensam komponent hos förklaringsmodellerna. Sedan förklarar jag hur jag använder denna gemensamma komponent, motpolsdynamiken, och Judith Butlers feministiska teori till operationaliseringen av denna studie. Därefter beskriver jag själva operationaliseringen (se Metod). Efter detta övergår jag till själva analysen där jag prövar de feministiska förklaringsmodellerna med mitt empiriska material. Jag avslutar uppsatsen med en diskussion, där jag besvarar min frågeställning samt diskuterar resultatet av analysen. Jag diskuterar även möjligheten till kompletterande studier av uppsatsen.

1.3 Definition av begreppet "systematisk våldtäkt"

I denna studie har jag valt att definiera begreppen "systematisk" samt "våldtäkt" enligt den Internationella krigsförbrytartribunalen för det forna Jugoslaviens (ICTY) definition. I analysmaterialet, rättsfallsdomsluten, står att de dömda männen har dömts för "våldtäkt mot mänskligheten". Den Internationella krigsförbrytartribunalen för det forna Jugoslaviens definitioner av "systematisk" och "våldtäkt" utgör tillsammans begreppet "systematisk massvåldtäkt" och används för att döma krigsförbrytare enligt internationell lag i domstolen. ICTY:s definition av "systematisk" innebär att krigsförbrytare som systematiskt begår brott mot civilbefolkning får benämningen "brott mot mänskligheten". Systematiska brott innebär att man målsätter civilbefolkningen som helhet och inte som individuella offer.

The law on torture and rape as crimes against humanity requires that the crimes are committed as part of a widespread or systematic attack against a civilian population. This element is what distinguishes crimes against humanity from ordinary crimes. The targeting of a collective in the form of a civilian population, rather than the individual victim, places crimes against humanity among the gravest of crimes. (ICTY 2, s. 12)

I denna frågeställning utgår jag därför redan från att massvåldtakterna som skett under Bosnienkriget och de specifika våldtakter och handlingar som analyseras i analysmaterialet redan är etablerade som strategi för krigsföringen under Bosnienkriget eftersom de enligt ICTY klassificeras såsom systematiska.

Begreppet "våldtäkt" definieras enligt ICTY såsom:

Rape requires a sexual penetration of the vagina or anus of the victim by the penis of the perpetrator or any other object used by the perpetrator, or of the mouth of the victim by the penis of the perpetrator, where such penetration occurs without the consent of the victim. (ICTY 2, s. 11-12)

2 Teori

2.1 Feministisk teori – de två förklaringsmodellerna

Här förklaras de två feministiska förklaringsmodeller som teoriprövas i denna studie. Dessa feministiska förklaringsmodeller är en del av den feministiska teori som förklarar motiven bakom varför soldater våldtar kvinnor i krig.

2.1.1 Beskyddsteori

Den första utvalda förklaringsmodellen inom den feministiska teorin menar att kvinnor som grupp ofta kulturellt anses vara i behov av beskydd från män. Detta utnyttjas under krig för att förnedra de manliga fiendesoldaterna. Eftersom män i många kulturer ses som beskyddaren av familjen och därmed av kvinnorna medan kvinnan då naturligt ses som den i behov av beskydd, så förknippas förmågan att kunna beskydda nationens kvinnor med en människans maskulinitet. När fiendesoldater under krig våldtar den kvinnliga fiendebefolkningen skapas ett meddelande till den manliga fienden om att dessa inte har förmåga att beskydda "sina" kvinnor och därmed anses vara misslyckade och otillräckliga i deras manlighet. De strategiska massvåldtakterna under krig syftar därför enligt denna förklaringsmodell till att förnedra, förödmjuka samt avmaskulinisera den manliga fienden och därmed även förödmjuka hela fiendenationen (Seifert, 1994, s. 59) (Sjöberg, 2013, s. 201, 221, 224).

2.1.2 Maskulinitetsteori

Den andra utvalda förklaringsmodellen resonerar om de manliga soldaternas behov av att hävda och bekräfta sin maskulinitet. En anledning till att män väljer att bli soldater är för att få deras manlighet bekräftad. Armén ses fortfarande som ett mycket maskulint yrke sammankopplat med makt, dominans och status. Militären efterfrågar därför maskulina soldater som agerar efter en stereotypisk bild av manlighet (Sjöberg, 2013, s. 171). Denna image utnyttjar militären för att rekrytera soldater (Seifert, 1994, s. 59-60). I den här förklaringsmodellen menas att strategiskt våldta fiendnationens kvinnliga befolkning skapas en relation mellan överlägsen och underlägsen som bekräftar soldaternas maskulinitet och upprätthåller soldaternas maskulina status inom armén.

2.2 Övrig teori

2.2.1 Judith Butlers teori om socialt konstruerat genus

Judith Butlers postmoderna feministiska teori om ett socialt konstruerat genus, är den teori jag använder mig av i denna uppsats som stöd för att utveckla operationaliseringen för teoriprövningen. Butlers teori utgår ifrån att vi lever i ett heterosexistiskt samhälle där vi alla är födda med ett biologiskt kön och kategoriseras in som antingen manligt eller kvinnligt. Därefter delas vi in i en genuskonstruktion som innebär tillhörande egenskaper till det biologiska könet. Denna genuskonstruktion är binär och delas in i manlighet och kvinnlighet. Dessa föreställningar om kön, genus och även sexualitet är uppkommen och skapad som sanning från ett maktpolitiskt system. Genom ett samspel mellan makt och diskurser skapas det regler inom samhället och kulturen som skapar en heteronormativ kultur (Butler, 2007, s.7-9,13). Enligt Butlers genusteori skapas könsidentiteter av upprepning av olika handlingar och ageranden. Den sociala stabiliteten för dessa könsidentiteter är grundad i dessa upprepade ageranden. Butler tar avstånd från tanken om att de båda kategorierna kön och genus skulle bero på ”naturliga” skillnader mellan könen utan menar att dessa skillnader och identiteter är något som skapas (Butler, 2006, s. 11). Butler får stöd av teoretikern Simone de Beauvoir som anser att kvinna inte är något man föds till utan något man blir (Butler, 2007, s. 58). Skapandet av genus är en oupphörlig aktivitet som pågår utan de individernas varken vetskap eller vilja och är en del av det sociala och kulturella samspelet (Butler, 2006, s. 11). Skapandet av genus pågår inte i enskildhet utan i samspel med en eller flera individer (Butler, 2006, s.23). Begreppet femininitet är alltså något som kopplas samman med den kvinnokroppen som om det vore ett naturligt fenomen på grund av sociala samspel och konstruktioner. Detta innebär även att begreppen maskulinitet och femininitet är föränderliga och varierar geografiskt och kulturellt (Butler, 2006, s.30-31).

3 Bakgrund om Bosnienkriget

3.1 Konflikten början

Det forna Jugoslavien var en sammanställning av olika regioner och etniciteter som kollapsade samman år 1991. Det forna Jugoslaviens sex republiker Bosnien-Hercegovina, Serbien, Kroatien, Montenegro och Makedonien hamnade då i en situation av politiskt vakuum. De rikare områdena såsom Kroatien deklarerade då sin självständighet och frigjorde sig från det forna Jugoslavien. Serbien och Montenegro gick samman och bildade Förbundsrepubliken Jugoslavien, medan Bosnien-Hercegovina och Makedonien ville förklara sig självständiga. Men för det serbiska ledarskapet sågs ett självständigt Bosnien som en omöjlighet och sågs som ett hinder för serbiska visioner om makt och storhet. I början av året 1992 trycktes bosnisk frihetsrörelse tillbaka av serbiska arméer. Men bosnierna slog tillbaka och under våren, år 1992, ökade spänningarna till en större konflikt mellan de muslimska bosnierna och serberna då USA och Europa erkände Republiken Bosnien-Hercegovinas självständighet. Serbiska trupper övertog då Sarajevo och deklarerade det som den nya Serbiska Republikens huvudstad. Konflikten utvecklades därifrån till den konflikt som hade flest förlorade människoliv sedan andra världskriget (Hirschauer, 2014, s. 88-89).

3.2 De systematiska massvåldtakterna

Antalet kvinnor som tros ha blivit våldtagna under Bosnienkriget varierar mellan 20 000 till 50 000 kvinnor. Det upprättades våldtäktsläger och forcerade bordeller där kvinnor systematiskt våldtogs (Stiglmeyer, 1994, s. 82, 85). Massvåldtakterna under Bosnienkriget, tillsammans med massvåldtakterna vid kriget i Rwanda, öppnade världens ögon för våldtäkt i krig. Detta ledde till att internationella institutioner, såsom FN, skapade nya regler för internationell lag rörande våldtäkt i krig och rubricerade det såsom ett krigsbrott. De systematiska massvåldtakterna under Bosnienkriget identifierades som ett specifikt medel av makt som användes för att psykiskt förstöra samhällsstrukturer och för att påverka sociala hierarkier. Man utförde offentliga våldtakter och tvingade kvinnor att stå avklädda inför folkmassor för att förödmjuka och skada deras sociala status och därmed även påverka deras nationalitets och nations status (Hirschauer, 2014, s. 2, 10). Även den amerikanska människorättsorganisationen Helsinki Watch anser att våldtakter använts som en strategi i krigsföringen under Bosnienkriget (Stiglmeyer, 1994, s. 85). Det är framförallt tack vare medias avslöjande om hur de serbiska trupperna använde systematiska våldtakter som strategisk krigsföring som omvärlden fick reda på de hemskheter som pågick under krigets gång (Hirschauer, 2014, s. 92).

4 Material och urvalsprocess

4.1 Empiriskt material

Materialet jag valt att analysera för att teoripröva de två feministiska förklaringsmodellerna med är rättegångsmaterial från Internationella krigsförbrytartribunalen för det forna Jugoslavien (International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia). Detta är en domstol som är upprättad i Haag i Nederländerna av de Förenta Nationerna. Domstolen upprättades år 1993 av FN:s säkerhetsråd samt var även den första brottsdomstol som upprättats av FN (ICTY 1). Själva källan, dessa domslut, återfinns på är den internationella krigsförbrytartribunalen för det forna Jugoslaviens hemsida, ICTY. Det är domsluten för krigsförbrytarna Dragan Zelenovic, Dragoljub Kunarac och Radomir Kovac som analyseras för dessa tre fall. Valet av analysmaterial baserades på att dessa domslut är primärkällor som utgår från vad domstolen anser ha skett eftersom det är domslut som analyseras. Jag bedömde även källan, ICTY, som mycket trovärdig då den är upprättad av en mycket känd organisation (FN). Det var ursprungligen tänkt att berättelser från bosniska kvinnor, som blivit utsatta för våldtäkt under kriget, skulle vara analysmaterialet. Men eftersom detta i sådant fall inte skulle utgå från de dömdas perspektiv och inte innehålla deras motiveringar till agerandena, utan eventuellt ge ett partiskt uttalande om händelser som inte blivit juridiskt bevisade från olika kvinnor, så valdes detta bort. I det utvalda empiriska materialet har olika delar plockats ut för analysen. De delar i domsluten som analyseras är anklagelserna mot de åtalade, offrens vittnesmål samt rättens motivering till beslutet av straff. Materialet består av två rättegångsfall då två av männen prövats under samma rättegång, Dragoljub Kunarac och Radomir Kovac.

Dessa tre fall valdes enligt randomiserat urval från soldater som dömts för våldtäkt mot mänskligheten under Bosnienkriget i den internationella krigsförbrytartribunalen för det forna Jugoslavien. Urvalet valdes slumpmässigt för att få en så rättvisande bild som möjligt av helheten av hur de dömda agerat gentemot de utsatta kvinnorna (Esaiasson mfl., 2012, s.171). Men eftersom det är långt ifrån alla soldater, som tagit del av de systematiska massvåldtäkterna under Bosnienkriget, som faktiskt stått inför rätta för deras brott är urvalet att välja ifrån inte särskilt stort. Detta kan tyvärr påverka validiteten av undersökningen.

4.2 ”Mass Rape: The War against Women in Bosnia-Herzegovina” av Alexandra Stiglmeyer samt ”Gendering Global Conflict” av Laura Sjoberg

Som tidigare nämnt kommer endast två förklaringsmodeller, inom feministisk teori, att användas till teoriprövningen. Alexandra Stiglmeyer och Laura Sjobergs verk används som material för de två utvalda förklaringsmodellerna. Vid uppsatsarbetets början läste jag om de olika möjliga feministiska teorierna och de förklaringsmodeller som fanns tillgängliga. När jag läste om de två utvalda förklaringsmodellerna, ”beskyddsteori” och ”maskulinitetsteori”,

så uppfattade jag gemensamma komponenten motpolsdynamik i dessa två förklaringsmodeller. Då fångades mitt intresse för just dessa och valet av feministisk teori hamnade på just dessa två förklaringsmodeller. Dessa förklaringsmodeller förklaras mer ingående under kapitlet ”Teori”.

I ”Mass Rape: The war against women in Bosnia-Herzegovina”, redaktör Alexandra Stiglmayer, har jag använt mig av kapitlet ”War and Rape: A Preliminary Analysis”, skrivet av Ruth Seifert, som fokuserar på att förklara varför massvåldtäkter sker under krig. Valet att använda denna bok och Ruth Seiferts kapitel baseras delvis på att boken behandlar just Bosnienkriget, och Seiferts kapitel därför just representerar möjliga anledningar till massvåldtäkterna under Bosnienkriget.

4.3 ”Genustrubbel” samt ”Genus Ogjort” av Judith Butler

Judith Butlers postmoderna feministiska teori, är den teori som jag använder mig av för att utveckla operationaliseringen till teoriprövningen av de två feministiska förklaringsmodellerna (se ”Teori”). Här har jag utgått från två av hennes verk ”Genustrubbel: feminism och identitetens subversion” samt ”Genus Ogjort; Kropp, begär och möjlig existens”. Jag valde Judith Butlers postmoderna feministiska teori eftersom den framför teori om hur genus är socialt konstruerat. Butlers teori diskuterar hur genus är socialt konstruerat samt att uppkomsten av dessa genus är genom upprepade handlingar samt språkliga handlingar. Detta är något jag använt mig av när jag utvecklat operationaliseringen av själva teoriprövandet. Butler har även stöd av teoretikern Simone de Beauvoir vilket diskuteras i Butlers bok ”Genustrubbel”. Valet av Butler grundas även på att hon i en intervju, år 2008, själv diskuterat våld och sexuellt våld i form av våldtäkt gentemot kvinnor. I denna intervju uttrycker att detta våld är en del av en social praktik och existerar på grund av denna sociala praktik och dess acceptans och normalitet i samhället (Monthly Review, 2009). Därmed kopplar hon själv samman sin egen teori om hur genus skapas i sociala sammanhang med sexuellt våld gentemot kvinnor.

4.4 ”Gender: Psychological Perspectives” av Linda Brannon

När jag utvecklat operationaliseringen av studien har jag använt mig av Linda Brannons verk ”Gender: Psychological Perspectives”. Detta verk beskriver stereotypa egenskaper som kopplas samman med könsroller i det moderna samhället. Detta har jag tagit hjälp av till operationaliseringen, vilket beskrivs under kapitel ”Metod”.

5 Metod

Denna undersökning är, som tidigare nämnt, en teoriprövande studie. Undersökningen och själva teoriprövningen syftar till att antingen styrka eller försvaga validiteten av de utvalda två feministiska förklaringsmodellerna för fallet Bosnienkriget (Essaiasson mfl., 2012, s. 40).

Med andra ord undersöks huruvida förklaringsmodellerna verkar stämma överens som en möjlig förklarande teori till varför systematiska massvåldtakter användes som strategisk krigsföring under Bosnienkriget. Detta görs, som tidigare nämnt, genom att fokusera på en gemensam komponent hos de två förklaringsmodellernas, komponenten ”motpolsdynamik”.

5.1 Kapitlets disposition

Detta kapitel kommer först gå igenom hur motpolsdynamiken utvecklats och tanken bakom denna. Sedan förklaras hur Judith Butlers teori hjälpt till att utveckla en operationaliseringsmetod. Därefter kommer en övergripande förklaring för hur teoriprövningen kommer utföras och därefter en mer detaljerad beskrivning med ett detaljerat operationaliseringsavsnitt. Kapitlet avslutas med ett variablschema, som ska underlätta läsarens förståelse av hur teoriprövningen utförs. Under textens gång refereras det även till detta variablschema för att underlätta för läsaren.

5.2 Teoriutredning av förklaringsmodellerna som leder till ”motpolsdynamik”

När jag påbörjade den här uppsatsen, gjorde jag mycket forskning kring massvåldtakterna som begicks under det Bosniska kriget samt de feministiska förklaringsmodeller som besvarar frågan om varför dessa systematiska våldtakter skett. Då jag studerade den feministiska teorin fanns det många olika förklaringsmodeller. Jag studerade den feministiska teorin och gjorde en teoriutredning. Två av dessa förklaringsmodeller uppfattade jag hade en viktig komponent gemensam i deras uppbyggnad. I dessa två förklaringsmodeller uppfattade jag att det var en motpolsdynamik mellan män och kvinnors associerade egenskaper som var en gemensam faktor. Dessa två förklaringsmodeller är de jag valt att teoripröva.

Vid studerandet av de två utvalda förklaringsmodellerna ”beskyddsteori” samt ”maskulinitetsteori”, från den feministiska teorin, uppmärksammade jag att dessa utgår från att soldater i krig som våldtar har en samhällssyn som utgörs av stereotypiska roller av maskulinitet och femininitet, där maskulinitet är något som eftersträvas medan femininitet är något som anses som underordnat och undergivet det manliga. Förklaringsmodellen ”beskyddsteorin” går ut på att soldater våldtar fiendekvinnorna under krig för genom att förödmjuka dem genom våldtäkt, vilket i sin tur förödmjucar fiendemännen som inte lyckas beskydda dessa kvinnor. I den här förklaringsmodellen anser soldaterna att kvinnor är i behov av beskydd av män och sätts därmed in i en stereotypisk kvinnoroll. I den andra förklaringsmodellen ”maskulinitetsteori” använder soldater våldtäkt av kvinnor under krigsföringen för att hävda sin maskulinitet inför de andra soldaterna. Även i denna förklaringsmodell ser männen sig ha stereotypa mansroller såsom att vara aggressiva. Båda dessa förklaringsmodeller krävs dock att det är en motpolsdynamik mellan män och kvinnor, eftersom männen inte kan vara maskulina utan att kvinnorna sätts i en feminin roll och vice

versa. Dessa stereotypa roller av kvinnlighet och manlighet, som jag funnit i båda förklaringsmodellerna, innebär att ett motpolsförhållande mellan genus skapas. Det är denna viktiga och gemensamma komponent i de båda förklaringsmodellerna som jag kommer leta efter i det empiriska materialet för att pröva om dessa förklaringsmodeller har validitet som förklaringsmodeller för massvåldtäkterna under Bosnienkriget.

5.3 Användning av Judith Butlers teori om socialt konstruerat genus i operationaliseringen

Judith Butler diskuterar i sina litterära verk "Genus trubbel" samt "Genus ogjort" teorin om ett socialt konstruerat genus (se under kapitel Teori). I dessa böcker diskuterar Butler hur genus, maskulinitet och femininitet, skapas genom upprepade handlingar och språk. Butler diskuterar de två genus, och deras medföljda associerade egenskaper, som enligt henne socialt konstrueras till att bli varandras motpoler genom upprepade handlingar samt språkliga handlingar. Denna teori har jag använt mig av för att utveckla operationaliseringen av den här studien. Eftersom Butlers teori säger att motpolsdynamik skapas genom upprepade handlingar samt språkliga handlingar så använder jag detta när jag utför min operationalisering. Detta görs genom att leta efter specifika handlingar som skapar motpolsdynamik mellan soldaterna och de tillfångatagna fiendekvinnorna i mitt empiriska material.

Genom att leta efter handlingar och språkliga handlingar som skapar en motpolsdynamik i empirin så bekräftas och styrks beviset för att motpolsdynamiken är närvarande i själva empirimaterialet. Detta i sig styrker validiteten av de två utvalda förklaringsmodellerna eftersom det visar att den viktiga komponenten av motpolsdynamik mellan män och kvinnor är närvarande i materialet.

5.4 Övergripande metod för analys och teoriprövning

Som tidigare diskuterat så har jag använt mig av Butlers teori om hur handlingar skapar rollerna för de motsatta genusen. Jag använder detta i operationaliseringen genom att leta efter de specifika handlingar som enligt Butler socialt konstruerar stereotypa genusroller. Dessa handlingar samt språkliga handlingar letar jag efter i analysmaterialet för att pröva dessa förklaringsmodeller. Om dessa handlingar, som skapar stereotypa genusroller, kan identifieras i analysmaterialet, tolkas det som att styrka att en motpolsdynamik är närvarande i empirin. Detta tolkas i sig som att styrka de feministiska förklaringsmodellernas validitet i just Bosnienkriget. Om handlingarna inte hittas, tolkas detta som ett försvagande av de feministiska förklaringsmodellernas validitet i fallet av Bosnienkriget. Motpolsförhållandet, mellan de två genus, är alltså den övergripande huvudanalysenheten som jag letar efter i analysmaterialet. Undersökningen har utförts, som tidigare nämnt, genom att analysera texter från rättegångsfallen på tre utvalda dömda krigsförbrytare från Bosnienkriget.

5.5 Uppdelandet av variabler

För att förenkla själva forskningsprocessen och förtydliga analysmetoden har jag valt att skapa variabler som är uppdelade i huvudvariabler och undervariabler. Dessa variabler är de analysenheter som jag använder mig av och letar efter under själva analysen och i de texter som jag analyserar. Själva undervariablerna till huvudvariablerna kan man kalla för operationaliseringen, och är alltså de så kallade ”handlingarna” som jag letar efter. Detta har jag gjort i syfte att strukturera uppsatsen så att den ska bli tydligare för läsaren att hänga med i och även för att öka graden av intersubjektivitet.

5.5.1 Motpolsvariabel som huvudvariabel

I denna teoriprovande undersökning är motpoler, som tidigare nämnt, en huvudvariabel. Variabeln ”motpol”(1)(se Variabelschema) syftar till att de feministiska förklaringsmodeller, som undersöks och förklarar våldtäkt som en strategi i krigsföring, förutsätter att kvinnor är ”kvinnlig” och män ”manliga”. Och att dessa genus innebär vissa egenskaper som har olika status i samhället. Detta innebär att en motpol mellan kvinnligt och manligt måste skapas och att dessa två är varandras motpoler. Motpol innebär därför som variabel att jag letar efter detta skapande av motpolsförhållande av feminint och maskulint i texterna. Om dessa motpoler finns ges stöd till de feministiska teorierna och ger dem därför validitet.

5.5.2 Hypermaskulinisering och feminisering

Huvudvariabeln, ”motpol”(1), delas in i två undervariabler, ”hypermaskulinisering”(2) och ”feminisering”(3)(se Variabelschema). Denna indelning har jag valt eftersom den klassiska indelningen mellan genus, vilket är femininitet och maskulinitet, är den indelning som motpolsdynamiken grundar sig i. Detta gjorde att valet av denna indelning var given eftersom det inte finns några andra möjligheter i just detta fall. Dessa undervariabler innebär att motpolsdynamiken kan skapas genom dessa två sätt. Undervariabeln ”feminisering”, syftar till en feminisering gentemot de utsatta kvinnorna. Detta agerande är handlingar de dömda männen utför som gör att de utsatta kvinnorna försätts i situationer där de förknippas tydligt med en stereotypisk ”kvinnlighet” i kontrast till de agerande männen. Variabeln ”hypermaskulinisering”, syftar till de dömda männens handlingar som visar på stereotypiska egenskaper för manlighet och därmed ökar deras maskulinitet.

5.6 Operationalisering

5.6.1 Bakgrund för valet av undervariabler till feminisering och hypermaskulinisering

För att enklare kunna identifiera ”hypermaskulinisering”(2) och ”feminisering”(3)(se Variabelschema) i texterna, har jag valt att välja ut ett antal egenskaper/variabler som kan anses stereotypiskt maskulina respektive kvinnliga. Dessa stereotypiska egenskaper har jag definierat och bestämt enligt Linda Brannons definition från hennes studie ”Gender: Psychological Perspectives”. I denna studie fastslår Brannon att de nuvarande stereotypiska egenskaperna kopplade till genus härstammar från 1800-talet från den Viktorianska tidsperioden. Från denna tidsperiod finns två övergripande värdegrunder; ”the Doctrine of Two Spheres” och ”the Cult of True Womanhood”. Den första värdegrunden, ”the Doctrine of Two Spheres”, innefattade en tro att män och kvinnor hade olika och separata inverkan på samhället samt intresseområden. För kvinnorna innebar detta ett intresse för barnen och hemmet, medan männen intresserade sig för arbete och den övriga omvärlden. Den andra värdegrunden ”the Cult of True Womanhood”, innebar att kvinnor dömdes av samhället utifrån fyra grundläggande dygder; renhet, undergivenhet, huslighet samt fromhet. Renheten syftade till att kvinnor skulle ha sin oskuld kvar. Utan sin oskuld kvar, ansågs en kvinna rent av att ha upphört vara kvinna och istället transformerats till en lägre stående varelse. Männen hade dock inte detta krav på sig att vara rena och ha sin oskuld kvar. Egenskapen ”undergivenhet” hos en kvinna innebar att hon var svag, beroende av en man och blyg. Männen däremot skulle vara motsatsen av detta med egenskaper som starka och kraftfulla. Husligheten syftade till att kvinnors roll var att skapa ett hem och skaffa barn. Sysslor som ingick i denna roll var matlagning och att vårda och ta hand om de sjuka(Brannon, 2004, s. 161).

Det fanns även en idealiserad bild av de manliga egenskaperna under denna tidsperiod. Den idealiserade bilden av män var att framstå som och ha egenskaper som var motsatsen till det kvinnliga idealet. Då kvinnorna skulle vara passiva, ömtåliga, svaga och ha en beroendeställning så skulle männen vara aktiva, självständiga, starka och grova. Andra egenskaper som ansågs maskulina var aggressivitet, våldsamhet, tuffhet, framgång och status(Brannon, 2004, s.162). Förkastande av det feminina och de egenskaper som följde detta begrepp blev nyckelbegreppet i definitionen av manlighet(Brannon, 2004, s. 163). Eftersom det skulle bli ett alltför omfattande arbete på denna nivå att leta efter alla dessa egenskaper i analysmaterialet, har jag valt ut endast ett antal stereotypiska egenskaper, som enligt Brannon, representerar maskulinitet respektive femininitet. Jag har valt ut de egenskaper som jag anser tydligast kan förknippas och associeras med dagens fördomar om manlighet och kvinnlighet. Dessa egenskaper kategoriserar jag som undervariabler till variablerna ”hypermaskulinisering” och ”feminisering”.

5.6.2 Undervariabler för variabeln ”feminisering”

De egenskaper som valts som undervariabler till ”feminisering”(3) är ”underlägsenhet”(4), ”huslighet”(5), ”undergivenhet”(6) samt ”kvinnokroppen”(7) (se Variabelschema).

Den första variabeln ”underlägsenhet”, innebär att jag kommer leta efter situationer där kvinnor görs underlägsna av de dömda männen i rättsfallen. Jag kommer leta efter former av olika sätt kvinnorna blir gjorda underlägsna männen i form av att bli nedtryckta, förlöjligade och att kvinnorna blir gjorda svaga och försvarslösa gentemot de dömda soldaterna. Denna variabel valde jag eftersom underlägsenheten tyder på att kvinnorna är i behov av beskydd, vilket direkt förknippar den till den feministiska teorin om att massvåldtäkterna av kvinnor under krig sker för att visa hur männen misslyckas med att beskydda kvinnorna när de behöver beskydd som mest.

Den andra variabeln ”huslighet”, innebär att jag kommer leta efter situationer där kvinnorna tvingas utföra hushållssysslor såsom städning, matlagning, ta hand om barn, samt vårda fiendesoldater. Denna variabel valde jag eftersom det är något som tyder på att kvinnorna blir satta till en viss roll och därmed även given viss plats i hierarkiordning om de tvingas utföra specifika sysslor som anknyts till feminitet.

Den tredje undervariabeln till ”feminisering” är ”undergivenhet”. Denna variabel innebär att jag kommer leta efter situationer där kvinnorna tvingas till undergivenhet gentemot de dömda männen. Detta innebär mer specifikt att jag kommer leta efter att kvinnorna blir tvingade till lydnad genom hot samt att de blir beordrade på olika sätt.

Det fysiska utseendet spelar en central roll för och påverkar starkt hur människor uppfattar och dömer en individs egenskaper och personlighet(Brannon, 2004, s. 169-170). På grund av detta, samt den symbolism som kvinnokroppen är för kvinnlighet och feminitet i dagens samhälle, har jag valt att även lägga till den fysiska ”kvinnokroppen” som en fjärde undervariabel till variabeln ”feminisering”. Med detta menas att jag kommer leta efter att kvinnorna tvingas exponera sina kroppar.

I dessa utvalda undervariabler för ”feminisering” innebär att jag i analysmaterialet letar efter situationer och agerande där kvinnorna tvingas till dessa roller med dessa egenskaper. Det innebär att kvinnorna exempelvis inte väljer själva att utföra en hushållssyssla och därmed få egenskapen ”huslig”, utan blir tvingade till att utföra en sådan syssla och därmed försätts i denna stereotypiskt feminina roll genom tvång. Det är detta som innebär variabeln ”feminisering”.

5.6.3 Undervariabler för variabeln hypermaskulinisering

De egenskaper som valts som undervariabler till ”hypermaskulinisering”(2) är ”aggressivitet”(8)samt ”våldsamhet”(9) (se Variabelschema). Den första undervariabeln ”aggressivitet” innebär att jag kommer leta efter att de dömda männen betar sig på ett aggressivt sätt gentemot kvinnorna, såsom att utfärda hot och skrika. Den andra undervariabeln ”våldsamhet” innebär att jag kommer leta efter att männen brukar våld gentemot kvinnorna i form av slag och sexuellt våld, såsom våldtäkt och bestraffningar. Det intressanta för denna uppsats är just samspelet mellan både män och kvinnor och inte enbart

män eller kvinnor. Dessa egenskaper har jag valt ut som undervariabler eftersom kvinnorna måste vara en del av akten i dessa mäns försök att hävda sin maskulinitet.

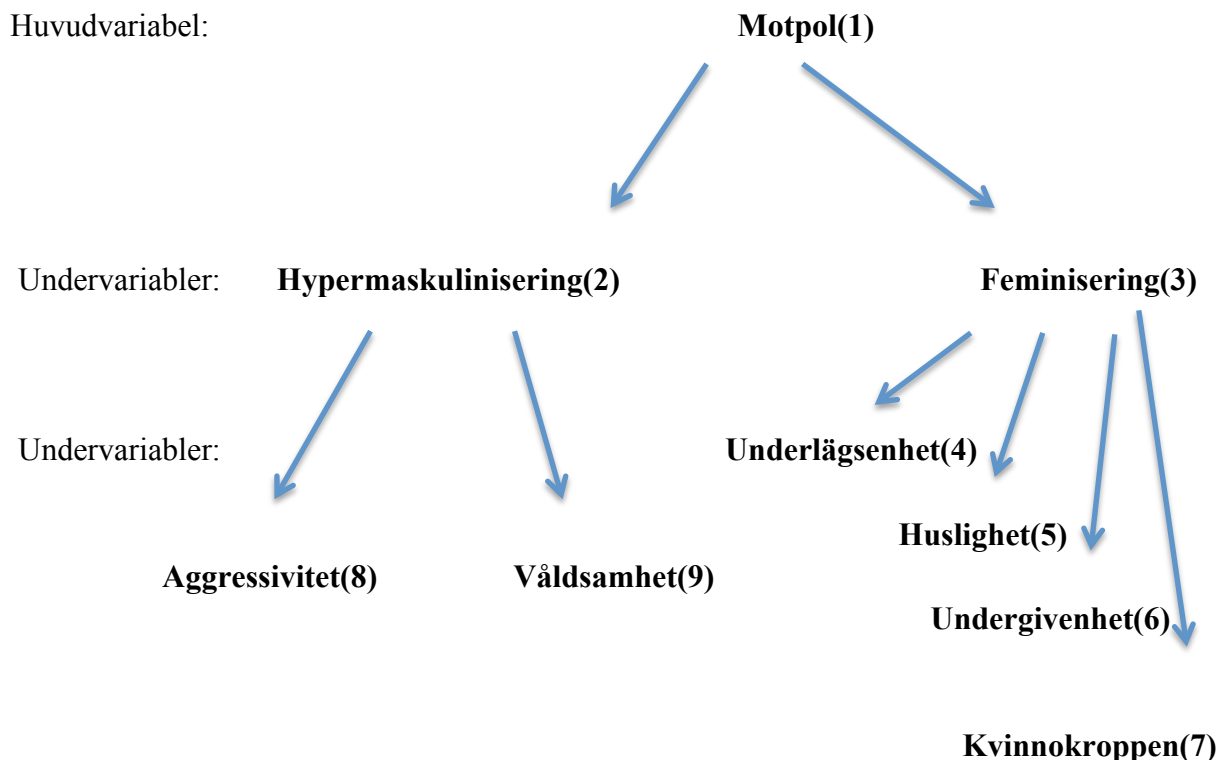
När analysmaterialet analyseras kommer jag leta efter dessa utvalda egenskaper, som benämns som undervariabler till ”hypermaskulinisering”, genom att leta efter situationer där enbart männen hävdar sin maskulinitet i kontrast till kvinnorna. Då männen hävdar sin maskulinitet skapas en naturlig motpol till kvinnorna. Det är detta som menas med variabeln ”hypermaskulinisering”.

5.6.4 Avslutande förklaring av undervariabler

Om det blir en träff på någon av dessa undervariabler för ”feminisering”(3) samt ”hypermaskulinisering”(2) (se Variabelschema), när jag letar efter dessa undervariabler under analysen, kommer det tolkas som att styrka resonemanget om att motpolsdynamik skapas mellan män och kvinnor som framhäver kvinnornas femininitet och männens maskulinitet. Motpolsdynamiken mellan män och kvinnor ses, som tidigare nämnt, som en förutsättning för de två förklaringsmodellernas validitet. Detta kommer i sin tur tolkas som att styrka de två feministiska förklaringsmodellerna som prövas. Då någon av dessa variabler inte återfinns i analysmaterialet så kommer detta tolkas och räknas som en icke-träff, vilket försvagar de båda förklaringsmodellernas överensstämmelse för just Bosnienkriget.

5.6.5 Variabelschema

För att förtydliga och påminna om de variabler som jag slutligen kommer leta efter i analysmaterialet presenteras variabelschemat här i bild. Variablerna presenteras med en siffra bredvid sig så att läsaren enkelt ska kunna titta tillbaka i texten i avdelningen ”Operationalisering” under 5.6 för att hitta innebörden av dessa variabler.

6 Analys

I det här kapitlet presenteras analysen av rättegångsmaterialet från Dragan Zelenovics rättegång samt rättegången av Dragoljub Kunarac och Radomir Kovac. Jag kommer analysera dessa dömda soldater i turordning av Dragan Zelenovic, Dragoljub Kunarac och sist Radomir Kovac. Jag börjar med en kort presentation av var och en. Sedan går jag vidare med analysens resultat, uppdelat i kategorier av varje variabel, samt dess tolkning för respektive soldat. Först presenteras undervariablerna för feminisering (underlägsenhet, huslighet, undergivenhet, kvinnokroppen) och sedan undervariablerna för hypermaskulinisering (aggressivitet, våldsamhet). Jag avslutar med en helhetstolkning av resultatet från de tre dömda soldaterna.

6.1 Dragan Zelenovic

År 1961 föddes Dragan Zelenovic i Foča i östra Bosnien och Hercegovina. Där jobbade han som elektriker innan Bosnienkriget. Vid krigets början blev han medlem i "the Dragan Nikolic Unit". Detta var en militär enhet i Foča som var en del av den bosnisk-serbiska armén. Dragan Zelenovic var under krigets gång en soldat och militär polisman för den bosnisk-serbiska armén. Efter rättegångens avslut dömdes Zelenovic till 15 års fängelse för tortyr mot mänskligheten samt våldtäkt mot mänskligheten (ICTY 2 s. 6, 23)

6.1.1 Underlägsenhet

I rättegångsmaterialet för Dragan Zelenovic fann jag flera träffar för undervariabeln "underlägsenhet"(4)(se Variabelschema). Den första träffen för denna variabel utgjordes av att Zelenovic arresterat en stor grupp av "fiendekvinnor" och spärrat in dessa i en facilitet som användes som förvaringslokal. Många av träffarna för variabeln "underlägsenhet" utgjordes av att Zelenovic vid många tillfällen valt ut ett antal kvinnor från förvaringslokalen och flyttat dem till en annan lokal, såsom hans privata lägenhet, andra soldaters privata hus eller lägenheter, eller övergivna hus (ICTY 2, s. 7-9). Dessa ageranden isolerade kvinnorna, framförallt vid de tillfällen då bara ett fåtal kvinnor valdes ut. Detta gjorde att kvinnorna försattes i en försvarslös och underlägsen position av Zelenovic och hans medsoldater, då kvinnorna inte själva hade kontroll över var de skulle föras och vad som skulle hända. Det rapporteras även om att kvinnorna fick svälta (ICTY 2, s.8) vilket sätter dem i en underlägsen situation gentemot soldaterna som har bestämmer om och när de får mat. Kvinnorna blir även fysiskt och psykiskt svagare av att inte äta, vilket ger soldaterna ett övertag och försätter kvinnorna i ett underläge.

6.1.2 Huslighet

I domslutet för Dragan Zelenovic återfann jag inga träffar för undervariabeln "huslighet"(5) (se Variabelschema).

6.1.3 Undergivenhet

Jag fann några träffar för variabeln "undergivenhet(6) (se Variabelschema) i rättegångsmaterialet gällande Zelenovic. Vid ett tillfälle då Zelenovic och ett antal medsoldater förhörde de tillfångatagna kvinnorna om deras by, hotade dem en kvinna med att våldta och sedan döda henne om hon inte talade sanning (ICTY 2, s.7). Genom hot tvingade soldaterna kvinnan att lyda och göra som hon blivit tillsagd och därmed tvingas hon till undergivenhet. Ytterligare en träff för denna variabel är ett tillfälle då fyra kvinnor valdes ut från förvaringslokalen och fördes in i ett annat rum där ett antal soldater väntade. Zelenovic bestämde då vilka kvinnor som skulle följa med vilken soldat och beordrade dessa kvinnor till att följa med den utpekade soldaten (ICTY 2, s.8). Genom att beordra kvinnorna till att göra detta tvingas kvinnorna till undergivenhet.

6.1.4 Kvinnokroppen

I Dragan Zelenovic domslut fann jag ingen träff på variabeln ”kvinnokroppen”(7) (se Variabelschema).

6.1.5 Aggressivitet

Jag hade flera träffar på variabeln ”aggressivitet”(8) (se Variabelschema) i analysmaterialet för Zelenovic. Då Zelenovic och hans medsoldater arresterat ”fiendekvinnorna” och tvingat in dem i förvaringslokalen hotades kvinnorna att bli utsatta för sexuellt våld och att dödas. Vid ett annat tillfälle när Zelenovic med medsoldater våldtog en kvinna hotades hon med en pistol mot huvudet under våldtäkten (ICTY 2, s. 7). Genom att utfärda hot både verbalt och med hjälp av vapen agerar Zelenovic och hans medsoldater på ett aggressivt sätt gentemot kvinnorna.

6.1.6 Våldsamhet

Variabeln ”våldsamhet”(9) (se Variabelschema) är den variabel jag fann flest träffar på under analysen av Dragan Zelenovic domslut. De flesta träffarna för variabeln ”våldsamhet” utgjordes specifikt av sexuellt våld i form av våldtäkter gentemot kvinnorna både tillfällen då Zelenovic ensam utförde våldtäkter och även då han deltog i våldtäkt i en grupp av män (ICTY 2, s. 7-9). Dessa träffar av sexuellt våld i form av våldtäkt fann jag genomgående under analysens gång. Vid ett tillfälle då Zelenovic förhörde en flicka, våldtog han henne efter att ha anklagat henne för att inte berätta sanningen (ICTY 2, s.7). Han bestraffade henne genom att våldta henne då han inte trodde på vad hon sagt. Genom ett utövande av spontant sexuellt våld samt i syfte av bestraffning gentemot kvinnorna bekräftas Zelenovic och soldaternas våldsamma beteende mot kvinnorna.

6.2 Dragoljub Kunarac

Dragoljub Kunarac föddes år 1960 i Foča. Han var soldat för den bosninsk-serbiska armén och var under krigets gång befälhavare för en spaningsgrupp med cirka 15 soldater. Kunarac dömdes till 28 års fängelse, varav tortyr mot mänskligheten samt våldtäkt mot mänskligheten utgjorde en stor del av anklagelserna mot honom (ICTY 3, s. 31, 281-282).

6.2.1 Underlägsenhet

I rättegångsmaterialet för Dragoljub Kunarac, fann jag många träffar för undervariabeln ”underlägsenhet”(4) (se Variabelschema). Även i detta fall så var majoriteten av dessa träffar utgjordes av att kvinnor gjordes underlägsna genom att göras försvarslösa. Detta skedde framförallt genom att ett fåtal kvinnor blev utvalda av de inspärrade kvinnorna och sedan tagna till en annan plats, såsom ett övergivet hus, ett förfallet nedbränt hus, en lada och en

flod (ICTY 3, s.217-236). Genom att föra ett fåtal kvinnorna till övergivna eller avskilda platser så isoleras kvinnorna, görs försvarslösa och försätts i en underlägsen position. Ytterligare träffar på variabeln ”underlägsenhet” genom att isolera kvinnorna var att Kunarac vid ett tillfälle separerade två kvinnor han redan valt ut och fört till en avskild plats (ICTY 3, s.220). Kvinnorna som var utvalda och förda till avskilda platser var även inlåsta och hade ingenstans att fly eller gömma sig (ICTY 3, s.236,239-240). Detta gjorde kvinnorna helt försvarslösa och utan någon kontroll över situationen och därför i ett underläge.

Kvinnorna försattes även i en underlägsen position genom att bli nedtryckta av Kunarac. Detta skedde genom att de behandlades som Kunaracs ägodel eller en vara. En kvinna ”reserverade” Kunarac som sin egna och förbjöd sina medsoldater att våldta henne (ICTY 3, s. 237, 239). Vid ett annat tillfälle bjöd Kunarac in en soldat till huset där han fört och förvarade ett antal utvalda kvinnor. Han bjöd dit soldaten i syfte att denne skulle ha tillfälle att våldta kvinnorna om han ville för 100 Deutschmark (ICTY 3, s. 240). Genom dessa handlingar reducerade Kunarac kvinnorna ifråga till ägodelar och handelsvaror, vilket gjorde dem mycket underlägsna i jämförelse med Kunarac själv och de andra manliga soldaterna.

6.2.2 Huslighet

Några träffar för variabeln ”huslighet”(5) (se Variabelschema) fanns i materialet för Dragoljub Kunarac. Några tillfångatagna kvinnor som sedan förts till avskilda eller övergivna hus var tvungna att utföra hushållssysslor under fångenskapen (ICTY 3, s. 237, 239-240).

6.2.3 Undergivenhet

Variabeln ”undergivenhet”(6) (se Variabelschema) hittades det flera träffar på. Många av dessa träffar var att kvinnorna blev beordrade saker och var tvungna att lyda dessa orders (ICTY 3, 237, 239-240). Exempelvis vid ett tillfälle beordrades en kvinna att ta av sig sina kläder (ICTY 3, s. 236). Andra träffar av variabeln inkluderade tillfällena då kvinnorna tvingats ta på Kunarac samt titta på honom samtidigt (ICTY 3, s. 234). Genom tvång och beordrande kommandon från Kunarac tvingas kvinnorna in i en undergiven roll.

6.2.4 Kvinnokroppen

Denna variabel, ”kvinnokroppen”(7) (se Variabelschema) enbart en direkt träff på. En kvinna beordrades av Kunarac att klä av sig sina kläder, och därmed exponera sin kropp för honom (ICTY 2, s.236). Denna händelse har även tagits upp som träff för variabeln ”undergivenhet”.

6.2.5 Aggressivitet

Variabeln ”aggressivitet”(8) (se Variabelschema) fann jag flera träffar för i analysmaterialet. Framförallt hittades träffarna genom uttalade hot gentemot kvinnorna samt indirekta uttalade hotelser mot kvinnorna. De uttalade hoten var delvis en kvinna som hotades att få ett kors

inristat i sin rygg med kniv (ICTY 3, s.224). En annan kvinna hotades med att dödas av Kunarac samt att han skulle döda hennes son (ICTY 3, s. 233). De indirekta hoten gentemot mot kvinnorna yttrades i form av att Kunarac vid ett tillfälle förde en utvald kvinna till ett rum och placerade sin bajonett på ett bord, därefter våldtog han henne (ICTY 3, s. 236). Genom att placera sin bajonett på bordet för att sedan våldta kvinnan kan detta tolkas som ett indirekt hot om att använda bajonetten mot henne om hon inte agerade medgörligt. Vid ett annat tillfälle yttrade han till flera kvinnor att de skulle föda serbiska barn eller att de skulle njuta av att bli våldtagna av serber (ICTY 3, s. 222). Genom det uttalande menade Kunarac att kvinnorna skulle vänta sig att bli våldtagna av serbiska soldater och hotade dem därmed med våldtäkt. Kunarac förbannade även en kvinna vid ett tillfälle (ICTY 3, s. 234), vilket visar aggressivitet gentemot kvinnan genom verbal handling.

6.2.6 Våldsamhet

Denna variabel, ”våldsamhet”(9) (se Variabelschema) fann jag flest träffar på. Återigen var majoriteten av dessa träffar gällande sexuellt våld gentemot kvinnorna i form av våldtäkter samt gruppvåldtäkter. Mycket av våldtäkterna var dock utförda av Kunarac själv. Vid ett tillfälle då Kunarac var skadad och låg i sjukhussäng försökte han våldta en kvinna framför de andra soldaterna (ICTY 3, s. 240).

Andra träffar av variabeln var med den våldsamhet som vissa våldtäkter utfördes med. En kvinna beskrev sin våldtäkt som utförd på ett ”best-liknande sätt” (ICTY 3, s.224). Även tortyr under våldtäkter förekom (ICTY 3, s.229).

6.3 Radomir Kovac

Kovac föddes år 1961 i Foča, och bar smeknamnet ”Klanfa”. Under krigets gång var Kovac soldat för en militär enhet för den bosnisk-serbiska armén. Vid rättegången dömdes Kovac till 20 års fängelse, varav förslavande av mänskligheten, våldtäkt mot mänskligheten och tortyr mot mänskligheten var del av hans krigsbrott (ICTY 3, s. 32, 282).

6.3.1 Underlägsenhet

Variabeln ”underlägsenhet”(4) (se Variabelschema) återfanns även i detta fall flera träffar. Även i detta fall utgjordes de flesta träffar av att några kvinnor från fångenskapen valdes ut och transporterades till andra platser såsom övergivna hus men framförallt Kovacs egna lägenhet. Kvinnorna gjordes underlägsna genom att försvarslöshet såsom att utvalda kvinnor som Kovac fört till sin lägenhet blev inlåsta och därför inte hade någonstans att ta vägen. De gjordes beroende av mat från Kovac, något de inte alltid fick då han försvann från lägenheten under längre perioder (ICTY 3, s. 242). Kovac hade även full kontroll över var kvinnorna befann sig i lägenheten, deras privata tid samt det arbete de utförde i lägenheten (ICTY 3, s. 248). Utan att ha någon kontroll över sina liv och beroende av Kovac för

överlevnad görs kvinnorna maktlösa och svaga i jämförelse med Kovac och försätts därmed i underläge.

6.3.2 Huslighet

Det fanns flera träffar för ”huslighet”(5) (se Variabelschema). Kvinnor som tillfångatagits och sedan blivit förda till Kovacs lägenhet tvingades där att utföra hushållssysslor för Kovac såsom att laga mat, städa, tvätta och serva honom (ICTY 3, s. 242,248).

6.3.3 Undergivenhet

I Kovacs fall hittades många träffar på variabeln ”undergivenhet”(6) (se Variabelschema) där kvinnor tvingades till undergivenhet. Kvinnorna tvingades till att agera undergivet. Vid ett tillfälle beordrade Kovac en kvinna han tagit till sin lägenhet att ha sex med en soldat han tagit dit enbart i syfte för att kvinnan skulle ha sex med honom (ICTY 3, s. 242). Kvinnorna tvingades att göra vad Kovac ville mot deras egna vilja. Exempelvis tvingades en kvinna följa med honom på café flera gånger, och andra kvinnor tvingades stå och dansa nakna på ett bord medan Kovac och hans medsoldater tittade på. Männerna pekade även sina vapen mot kvinnorna när de tvingades dansa nakna för dem som ett indirekt hot om vad som skulle hända om de inte gjorde vad de Kovac och hans män ville (ICTY 3, s. 245-246).

6.3.4 Kvinnokroppen

Variabeln ”kvinnokroppen” (7) hittades i några träffar under analysen. Några kvinnor som Kovac höll inlåsta i sin lägenhet tvingades att exponera sina kroppar för Kovac och hans medsoldater då de tvingades att ta av sig sina kläder och dansa nakna medan männen tittade på (ICTY 3, s. 246). Kvinnornas kroppar blev under denna händelse fokus då de tvingades dansa avklädda samt att männen enbart skulle titta på.

6.3.5 Aggressivitet

Denna variabel, ”aggressivitet”(8) (se Variabelschema) fann jag få direkta träffar för detta fall och detta var framförallt aggressiva handlingar gentemot kvinnorna i form av hot (ICTY 3, s. 241).

6.3.6 Våldsamhet

”Våldsamhet”(9) (se Variabelschema) hade flest träffar i materialet för detta fall. Både sexuellt våld och fysiskt våld. Det sexuella våldet skedde i form av att kvinnor som blivit tagna till Kovacs lägenhet ofta blev konstant våldtagna av honom under den period de spenderade där (ICTY 3, s. 241-242). Det sexuella våldet skedde även i form av gruppvåldtäkter (ICTY 3, s. 243). Det fysiska våldet gentemot kvinnorna skedde genom att Kovac utfärdade slag och örfilar mot kvinnorna (ICTY 3, s. 241). Vid ett tillfälle hade Kovac

bjudit in en soldat till lägenheten enbart i syfte att en kvinna skulle tvingas ha sex med soldaten. Kvinnan vägrade och blev då nedslagen av Kovac (ICTY 3, s. 242).

6.4 Sammanställande analys av de tre fallen

De variabler som hade flest träffar i de alla tre fallen var ”våldsamt”(9) och ”underlägsenhet”(4) (se Variabelschema). De variabler som förekom minst var ”huslighet”(5) och ”kvinnokroppen”(7) (se Variabelschema). Även fördelningen av träffarna för de olika variablerna för de tre fallen var ganska jämn. De varierade lite mellan fallen, men i helhet följde fördelning av träffar för de olika variablerna ett liknande mönster i hela analysmaterialet.

6.4.1 De minst samt mest frekventa träffarna för ”feminisering” och ”hypermaskulinisering”

Den undervariabel till ”feminisering” (2) (se Variabelschema) som hittades mest i hela analysmaterialet, de tre fallen, var ”underlägsenhet”. Detta tyder på att försätta kvinnorna i en underlägsen position, är den handling som soldaterna använt mest som skapar motpolsdynamik mellan soldaterna och kvinnorna genom att feminisera kvinnorna. Exempelvis hade Radomir Kovac, som tidigare nämnts i analysen, full kontroll på de kvinnor han förvarade inlåsta i sin lägenhet (ICTY 3, s. 248). De hade ingen möjlighet att fly och Kovac hade full kontroll över deras liv, vilket gjorde dem försvarslösa och underlägsna Kovac. Underlägsenheten ses som en stereotypisk feminin egenskap och då kvinnornas femininitet framhävs skapas en tydlig motpolsdynamik.

Den undervariabel för ”hypermaskulinisering”(2) (se Variabelschema) som träffades på mest frekvent i hela analysmaterialet var ”våldsamt”. Att soldaterna utövar våld gentemot kvinnorna, är den handling som mest frekvent används av soldaterna för att framhäva sin maskulinitet och skapa en motpolsdynamik mellan män och kvinnor. Exempelvis, i fallet om Dragoljub Kunarac så försöker Kunarac att våldta en kvinna då han är skadad och ligger i sjukhussängen mitt framför andra medsoldater (ICTY 3, s. 240). Han framhäver då sin maskulinitet för de andra soldaterna genom att våldföra sig på kvinnan framför de andra. ”Våldsamt” är också den variabel som det hittades flest träffar på överhuvudtaget i hela analysmaterialet. Detta innebär att de flesta handlingarna som skapar motpolsdynamik och skapar huvudvariabeln ”motpol”(1) (se Variabelschema) är genom ”hypermaskulinisering”.

De variabler som förekom minst i analysmaterialet var ”huslighet”(5) och ”kvinnokroppen”(6) (se Variabelschema). Dessa variabler fann jag endast träffar på i fallen Radomir Kovac och Dragoljub Kunarac.

6.4.2 Analysen i helhet

Även fast vissa variabler förekom mycket mer frekvent än andra och några saknades helt i fallet Dragan Zelenovic, så hittades många träffar på variablerna genomgående i analysmaterialet och alla variablerna kunde hittas i det totala analysmaterialet. Detta visar att

motpolsdynamiken mellan män och kvinnor skapades genomgående i analysmaterialet och motpolsdynamiken har därför ett starkt närvarande i det empiriska materialet. Detta tolkas därför som ett styrkande av de två förklaringsmodellernas validitet i fallet Bosnienkriget.

7 Avslutande diskussion

7.1 Svar på uppsatsens frågeställning

I denna uppsatsens inledning ställde jag denna studies frågeställning: Har de två feministiska förklaringsmodellerna, som behandlar motiven bakom användandet av systematisk massvåldtäkt som strategisk krigsföring, validitet i fallet av Bosnienkriget?

I uppsatsens början fastslår jag en stark gemensam komponent i de båda förklaringsmodellerna, ”beskyddsteori” och ”maskulinitetsteori”. Den gemensamma komponenten om en motpolsdynamik mellan män och kvinnor, där män och kvinnor anses ha motsatta stereotypa egenskaper. Med hjälp av Judith Butlers teori, om att dessa genusroller skapas genom handlingar och språkliga handlingar, utvecklar jag en operationalisering som mäter om motpolsdynamik mellan män och kvinnor skapas och är närvarande i det empiriska materialet.

I analysdelen av denna uppsats redovisas att motpolsdynamiken mellan män och kvinnor faktiskt är närvarande i det empiriska materialet. Närvaron av motpolsdynamiken, som jag tidigare fastslagit som en viktig gemensam komponent i de båda förklaringsmodellerna, styrker förklaringsmodellernas validitet i fallet av Bosnienkriget och verkar därmed kunna ge en förklaring på varför systematisk massvåldtäkt använts som strategisk krigsföring under detta krig. Dock anser jag att närvaron av motpolsdynamiken endast styrker de två förklaringsmodellernas validitet i fallet av Bosnienkriget. Det finns andra komponenter, som tidigare nämnt, som dessa förklaringsmodeller är uppbyggda av och som påverkar förklaringsmodellernas validitet i fallet av Bosnienkriget. Därför tolkar jag resultatet av studien som att endast styrka förklaringsmodellernas validitet i fallet om Bosnienkriget. Men för att ge ett mer definitivt svar till forskningsfrågan rekommenderar jag kompletterande studier som undersöker närvaron av övriga viktiga komponenter, som förklaringsmodellerna består av, i fallet Bosnienkriget.

7.2 Intressanta aspekter som framkommit av studien

I analysen framkom ett antal intressanta aspekter som upptäcktes undersökte helheten av analysresultatet. ”Våldsamhet” var den variabel som det överlägset hittades flest träffar på. Denna variabel var undervariabel till ”hypermaskulinisering”. Variabeln ”hypermaskulinisering” var därför det tillvägagångsätt som var vanligast för att förekommande som skapade en motpolsdynamik mellan män och kvinnor. Varför det var just genom att utöva våld och genom att hävda sin maskulinitet gentemot kvinnorna som var det mest frekventa sätt att motpolsdynamik skapades på är något jag uppmuntrar läsare att forska

vidare på. Min egen spekulering på ämnet är att eftersom det är just genom den fysiska styrkan, som män och kvinnor ofta biologiskt skiljer sig från varandra, är fysisk styrka som visas i form av våld det lättaste sättet att skapa skillnad mellan könen och för soldaterna att hävda sin könstillhörighet.

8 Referenser

8.1 Skriftliga källor

Brannon, Linda, 2004. *Gender: Psychological Perspectives*. Allyn & Bacon.

Butler, Judith, 2006. *Genus ogjort : kropp, begär och möjlig existens*. Stockholm, Nordstedts akademiska förlag.

Butler, Judith, 2007. *Genustrubbel: feminism och identitetens subversion*. Göteborg: Daidalos.

Esaiasson, Peter – Gilljam, Mikael – Oscarsson, Henrik – Wängnerud, Lena, 2012. *Metodpraktikan: Konsten Att Studera Samhälle, Individ och Marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Gutman, Roy, 1994. "Foreword" i, Alexandra Stiglmeier (red.) *Mass Rape: The War against Women in Bosnia-Herzegovina*. USA: University of Nebraska Press, s. ix-xiii.

Hirschauer, Sabine, 2014. *The Securitization of Rape: Women, War and Sexual Violence*. London: Palgrave Macmillan.

Seifert, Ruth, 1994. "War and Rape: A Preliminary Analysis" i, Alexandra Stiglmeier (red.) *Mass Rape: The War against Women in Bosnia-Herzegovina*. USA: University of Nebraska Press, s. 54-72.

Sjoberg, Laura, 2013. *Gendering Global Conflict: Toward a Feminist Theory of War*. New York, Columbia University Press.

Stiglmeier, Alexandra, 1994. "The Rapes in Bosnia-Herzegovina" i, Alexandra Stiglmeier (red.) *Mass Rape: The War against Women in Bosnia-Herzegovina*. USA: University of Nebraska Press, s. 82-169.

8.2 Internetkällor

ICTY 1 = United Nations International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia hemsida. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.icty.org/en/about>. Hämtdatum: 2016-05-18.

ICTY 2 = United Nations International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia hemsida, Sentencing Judgement Prosecutor v. Dragan Zelenovic. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.icty.org/x/cases/zelenovic/tjug/en/zel-sj070404-e.pdf>. Hämtdatum: 2016-05-18.

ICTY 3 = United Nations International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia hemsida, Judgement Prosecutor v. Dragoljub Kunarac Radomir Kovac and Zoran Vukovic.
[Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.icty.org/x/cases/kunarac/tjug/en/kun-tj010222e.pdf>.
Hämtdatum: 2016-05-18.

Monthly Review, 2009. "Interview with Judith Butler: 'Gender is Extramoral'". Artikel.
2009-05-16. [Elektronisk] Tillgänglig:
<http://mrzine.monthlyreview.org/2009/butler160509.html>. Hämtdatum: 2016-05-18.